

Andrzej Szyszko-Bohusz

Twórczość Jana Pawła II w relacji do etycznych założeń dalekowschodnich sztuk walki

---

Idō - Ruch dla Kultury : rocznik naukowy : [filozofia, nauka, tradycje wschodu, kultura, zdrowie, edukacja] 6, 21-26

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dobrze znany Czytelnikom „IRK-MC” prof. dr hab. A. Szyszko-Bohusz ukazuje oto kluczowe dla etyki drogi „Wojownika Światła” i idei *homo creator nobilis* wątki nauczania wielkiego Papieża.

ANDRZEJ SZYSZKO-BOHUSZ

Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego,
Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie, Polska

Twórczość Jana Pawła II w relacji do etycznych założeń dalekowschodnich sztuk walki / Genius of John Paul II related to ethical maxims of Far-Eastern Martial Arts

Słowa kluczowe: Jan Paweł II, etyka, sztuka, sztuki walki

Rozległa twórczość śp. Jana Pawła II obejmowała nie tylko problematykę ściśle teologiczną, religijną, ale również wszelkie dziedziny działalności człowieka – społecznej, naukowej, pedagogicznej, ekonomicznej, politycznej, również sportowej. Jan Paweł II wypuklał konieczność podjęcia walki z wszelkimi przejawami zła, wyzysku, demoralizacji, agresji. Wskazywał na doniosłość doskonalenia duchowego oraz wszystkich sfer osobowości, w tym również hartu, tężyzny i wytrzymałości ciała, będącego „mieszkaniem Ducha Świętego”. Dlatego Osoba oraz twórczość Jana Pawła II głęboko współbrzmia z wieloma założeniami filozofii Wschodu jak również z fundamentalnymi zasadami Dalekowschodnich Sztuk Walki.

Osoba i działalność twórcza Jego Świątobliwości Ojca Świętego śp. Jana Pawła II stanowi szczególnie fenomen w historii świata, Europy, Polski. Jego niezwykle, pełne znamienych wydarzeń życie, stanowi rzadki przykład pełnego wykorzystania ogromnych, potencjalnych możliwości człowieka. Jan Paweł II swym własnym życiem udowodnił, że możliwa jest twórcza ingerencja i harmonia głównych sfer osobowości człowieka – a więc sfery somatycznej (cielesnej), sfery emocjonalnej, sfery intelektualnej, sfery woli oraz sfery społeczno-moralnej (sfery etyki). Nie może podlegać wątpliwości, że właśnie owa doskonała umiejętność integracji wielkich sił i możliwości tkwiących w osobowości, ogromna i nieustanna konsekwencja w doskonaleniu oraz intensyfikacji tych sił, bezkompromisowa walka z wszelką słabością, chwiejnością i gnuśnością, nieobcą naturze człowieka, doprowadziły Jana Pawła II do wysokiego szczebla doskonałości, określanej też mianem świętości. Z całą mocą podkreślić należy, że Ojciec Święty Jan Paweł II będąc papieżem chrześcijańskim, wywarł ogromny wpływ na wyznawców innych religii, nie tylko monoteistycznych, jak islam czy judaizm, ale również religii Wschodu – hinduizmu i buddyzmu. Charakterystyczną cechą jego postawy była głęboka **miłość do wszystkich istot ludzkich**, niezależnie od wyznawanej przez nich religii, postawy światopoglądowej, narodowości, koloru skóry etc. Owa głębia tolerancji, szerokość i uniwersalność poglądów, trafność w globalnej ocenie niebezpieczeństw zagrażających światu cywilizacji naukowo-technicznej, gnębionej potrójnym kryzysem – etycznym, ekologicznym oraz pedagogicznym – zjednywała Ojcu Świętemu powszechną miłość i szacunek, nie tylko wśród chrześcijan, ale również wśród przedstawicieli innych wyznań i ateistów. Na szczególną uwagę zasługuje niezrównana umiejętność Papieża – nawiązywania ścisłego, opartego na partnerstwie i przyjaźni, kontaktu z wielką rzeszą młodzieży, nie tylko chrześcijańskiej. Jedną z przyczyn mocy „magnesu psychicznego”, jaki dla młodzieży stanowiła osoba Jana Pawła II, była niewątpliwie Jego ogromna sprawność fizyczna, hart nie tylko ducha, ale i ciała, ukochanie kultury fizycznej i sportu, któremu dawał wyraz nie tylko w wielu swych wypowiedziach i spotkaniach ze sportowcami, ale również w swym życiu, w którym doskonalenie sprawności fizycznej i uprawianie sportu (turystyka, żeglarstwo, narciarstwo) odgrywały bardzo ważną rolę. Wspaniałym przykładem zjednoczenia hartu duchowego i fizycznego były lata choroby Ojca Świętego, jego zagraniczne pielgrzymki i codzienny trud posługi duchowej podejmowanej z bezprzykładną determinacją, siłą woli i wyrzeczeniem, pomimo osłabienia i permanentnego cierpienia.

Głosząc naukę Boga-Człowieka Jezusa Chrystusa, będącego Drogą – Prawdą i Życiem, Jan Paweł II, zgodnie z przesłaniem Drugiego Soboru Watykańskiego, wypuklał wielokrotnie wartości religii uniwersalistycznych – islamu, hinduizmu i buddyzmu, mających wiele wspólnego

z religią chrześcijańską. Najistotniejszą płaszczyzną wspólną tych wielkich religii jest konieczność permanentnego doskonalenia i podnoszenia na wyższy poziom świadomości człowieka, również szacunek i bezinteresowna pomoc bliźniemu oraz walka ze złem, wyzyskiem, nierównością społeczną, nędzą, ograniczeniem, ignorancją. Chrześcijaństwo, podobnie jak inne wielkie religie uniwersalistyczne – uwypuklało węzłowe znaczenie skupienia, modlitwy, medytacji, wyciszenia wewnętrznego umożliwiającego kontakt z najwyższą rzeczywistością, Bogiem, Absolutem. Modlitwa, prawe postępowanie, hart ducha i ciała, uczciwa praca, opieka i obrona słabych i krzywdzonych – to wspólne kanony życia jednoczące przedstawicieli różnych wyznań. W świetle tym staje się oczywistą analogia kanonów etycznych religii uniwersalistycznych oraz Dalekowschodnich Sztuk Walki (DSW). Droga zbawienia wskazana przez Chrystusa jest surową dyscypliną, wymagającą od człowieka opanowania zmysłów, kontroli nad umysłem i ciałem oraz wyrzeczenia dla dobra bliźniego nawet za cenę cierpienia, zaś w ostateczności śmierci. Najwyższą egzemplifikacją tych ideałów było życie i męczeńska śmierć Chrystusa, po której nastąpiło zmartwychwstanie – symbol zwycięskiej walki dobra ze złem, życia nad śmiercią, mocy nad słabością. Doczesne życie chrześcijanina określane jest jako „Kościół Walczący” – celem tej całożyciowej walki jest wyzwolenie od niedoskonałości, zniewolenia, nędzy i śmierci. Oto jak bliska tej postawy jest obowiązująca karateków, w istocie zaś wszystkich adeptów DSW przysięga dojo:

1. Będziemy ćwiczyć nasze serca i ciała dla osiągnięcia pewnego, niewzruszonego ducha.
2. Będziemy dążyć do prawdziwego opanowania sztuki karate, aby kiedyś nasze ciało i zmysły stały się doskonałe.
3. Z głębokim zapałem będziemy starać się kultywować ducha samowyrzeczenia się.
4. Będziemy przestrzegać zasad grzeczności, poszanowania starszych oraz powstrzymywać się od gwałtowności.
5. Będziemy spoglądać w górę ku prawdziwej mądrości i sile porzucając inne pragnienia.
6. Będziemy wierni naszym ideałom i nigdy nie zapomnimy o cnocie pokory.
7. Przez całe nasze życie, poprzez dyscyplinę karate, dążyć będziemy do poznania prawdziwego znaczenia drogi, którą obraliśmy. Nie będziemy stosować i rozpowszechniać sztuki karate poza dojo.

Oto przykłady wypowiedzi osób uprawiających karate, rzucające światło na analogie z chrześcijaństwem:

1. Prawdziwymi zwycięzcami są ci, którzy zwyciężają w pojedynkach życia codziennego. Karate przedstawia powrót do idei siły na rzecz dobra i ochrony ludzkości a odwrót od siły służącej podbojom i zniszczeniu. Twierdzą, że musimy być mocni, ale nie wojowniczy. Miłość do rodziców, szacunek dla nauczycieli, zaufanie w stosunku do przyjaciół oraz skromność wydają się być korzeniami budo karate kyokushin. Intensywny trening służy bardziej wyrobieniu stanowczości ducha i pokonywaniu własnych słabości niż rozwijanie silnego ciała. Z jednej strony człowiek jest w stanie doprowadzić siebie do całkowitego zniszczenia, z drugiej jednak – posiada nieograniczoną zdolność rozwoju i samodoskonalenia. Sukces zależy od wyznaczenia celu i wytrwałego dążenia do jego osiągnięcia. Gdy byłem dzieckiem uczono nas żyć tak, abyśmy nigdy nie wstydzieli się wobec rodziny, nauczycieli czy przyjaciół [Masutatsu Oyama].
2. Myślę, że w DSW, jak w żadnych innych sportach znajduje zastosowanie: „W zdrowym ciele – zdrowy duch”. Karate służy wychowaniu młodzieży; nauce dyscypliny, poszanowaniu ludzi starszych i obronie słabszych. Chciałbym zwrócić szczególną uwagę na aspekt duchowy kyokushin, tę walkę z samym sobą. Oczywiście, że na początku wszystko wydaje się bardzo trudne, ale jeden z chińskich myślicieli powiedział, że nawet podróż do bardzo odległej wioski trzeba rozpocząć od pierwszego kroku [prof. dr hab. med. Zbigniew Religa, kardiolog].
3. Sporty walki, chyba najbardziej ze wszystkich dyscyplin, uczą pokory. Jeżeli jest się systematycznym i pracowitym, z czasem osiąga się też wyniki. Karate, podobnie jak boks czy judo, „temperuje” ewentualną porywczosć u młodych ludzi, uczy ich odpowiedniej postawy społecznej [Jerzy Rybicki, b. mistrz olimpijski w boksie].
4. W naszej 7 punktowej przysiędze dojo jest mowa m.in. o dążeniu do harmonii między duchem i ciałem. A pytanie o to, ilu przeciwników mogę pokonać jednocześnie, jest w tym

wszystkim mało ważne. Karate pozwala wejść i spojrzeć w siebie. Jest tym, czego dzisiaj, w codziennej gonitwie, tak bardzo nam brakuje. Czujemy się zagubieni, ponieważ zatraciliśmy wewnętrzną harmonię. Sztuka karate prowadzi do jej odzyskania [ks. Stanisław Sikorski, 1 dan kyokushin karate].¹

Przytoczone wypowiedzi świadczą dobitnie o wyraźnej zbieżności podstawowych założeń etycznych DSW z drogą postępowania moralnego, które zaleca Biblia. Chociaż więc DSW w swych założeniach filozoficznych zawdzięcza wiele filozofii orientalnej, zwłaszcza buddyzmowi, buddyzmowi zen oraz indyjskiej jodze (relaksacja, ćwiczenia oddechowe, skupienie, medytacja) – jednakże w nie mniejszym stopniu są one bliskie drodze, którą swym życiem i nauczaniem wytyczył Wielki Wojownik i Reformator, Bóg-Człowiek Jezus Chrystus. Albowiem przewyciężenie własnej słabości i bezkompromisowa walka z wszelkimi przejawami zła, obłudy i wyzysku jest swoistą drogą walki, swoistym „karate” na co dzień, która obowiązuje każdego autentycznego chrześcijanina.

Poświęćmy obecnie nieco uwagi roli Kościoła katolickiego w wypukleniu doniosłego znaczenia kultury fizycznej i sportu. Pierwszym Papieżem, który docenił w swym nauczaniu problem sportu i kultury fizycznej był Pius XI, który ogłosił w 1923 roku encyklikę o turystyce górskiej. Problematykę podjął Pius XII w 1952 roku podczas kongresu poświęconego edukacji fizycznej, konstatując, że ciało i sport winny być w centrum zainteresowania Kościoła. Również Jan XXIII w 1960 roku przed igrzyskami olimpijskimi w Rzymie, zwracając się do 4 tysięcy sportowców z całego świata, podkreślał walory sportu odnoszące się zarówno do ciała jak i ducha. Znaczenie sportu zostało uwypuklone w dokumentach Soboru Watykańskiego Drugiego, w *Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym*, w której zwrócono uwagę na szereg korzyści dla człowieka wynikających z „ćwiczeń fizycznych i pokazów sportowych”.

Nie może jednak podlegać wątpliwości, że znaczenie wysoko pojętej kultury fizycznej i sportu, łączności i komplementarności ciała i ducha ludzkiego, znalazło najpełniejsze i najgłębsze rozwinięcie w nauczaniu, dziełach, twórczości literackiej i ustnej współczesnego Papieża-Polaka Jana Pawła II. Z niezrównaną erudycją i głębią, wynikającą nie tylko z rozległej wiedzy teoretycznej, opartej na podstawach naukowych, ale również uprawiania i umiłowania sportu, Jan Paweł II stworzył filozoficzno-teologiczne podwaliny chrześcijańskiego rozumienia ciała, następnie zaś zbudował chrześcijańską wizję nowoczesnej kultury fizycznej i nowoczesnego pojmowania sportu, nierozzerwalnie wiążących się z rozwojem duchowym, moralnym, głęboko interpretowaną ideą olimpijską *fair-play*.

W okresie głębokiego kryzysu najwyższych wartości duchowych i etycznych – prawdy, wolności, bezinteresownej pomocy, szlachetnej postawy w życiu i sporcie – obserwowanego we współczesnej cywilizacji naukowo-technicznej, stanowisko najwyższego autorytetu moralnego, jakim bez wątpienia był Papież, nabiera szczególnie doniosłego znaczenia. Do jego wyjątkowych zasług zaliczyć należy dokonanie radykalnej, chrześcijańskiej rehabilitacji ludzkiego ciała oraz filozoficznego i teologicznego oraz naukowego uzasadnienia konieczności dowartościowania dziedziny kultury fizycznej i sportu.

Idea doskonalenia doczesności, której podstawowym elementem jest człowiek, doskonalenia również przez kulturę fizyczną i sport, otrzymała nowy impuls w dociekaniach teologiczno-filozoficznych Karola Wojtyły, następnie w nauce społecznej Papieża. Dotyczy to głównie okresu przedpontyfikalnego i monografii poświęconej filozofii M. Schelera, przedstawionej obszernie w pracy „Osoba i czyn”, Kraków 1989. Usuwając antynomię między antropocentryzmem i teocentryzmem Jan Paweł II rzuca nowy snop światła na istotę sportu. Nie ma bowiem antynomii między wartościami sportu a wartościami spirytualnymi, ale przeciwnie, ujawnia się w nich zbieżność i harmonia.

Podczas spotkania z okazji Wielkiego Jubileuszu Sportowców Roku 2000, Papież powiedział: „Wasze umiłowanie sportu jest budulcem ludzkiej solidarności, przyjaźni i dobrej woli między narodami. Niech ćwiczenia fizyczne będą częścią waszego poszukiwania wyższych wartości, które kształtują charakter i dają wam poczucie godności i sukcesu... W rozumieniu chrześcijań-

¹ Przykłady zaczerpnięto z *Informatora Kyokushin Karate* (Magazyn Polskiego Związku Karate – *Informator Ogólnopolski*, Kraków 2005, s. 7-9).

skim samo życie jest współzawodniczeniem i zmaganiem o dobroć i świętość”. Ujęcie przez Jana Pawła II ciała jako współpodmiotu działań ludzkich z duchową stroną osoby jest rozwiązaniem modelowym, jakże pożądanym i niezbędnym na gruncie sportu i kultury fizycznej. Tak więc istota sportu to nie tylko osiągnięcie perfekcjonizmu cielesnego, ale nade wszystko osiągnięcie doskonałości duchowej, społeczno-moralnej, aby wyczyn fizyczny był adekwatny do wewnętrznego porządku serca i rozumu.

Teologiczna etyka Jana Pawła II przeciwstawia się zdecydowanie wszelkiego rodzaju stanowiskom etycznym o charakterze relatywistycznym, jakże zakorzenionym i powszechnym w dzisiejszym sporcie, zwłaszcza wyczynowym. Zło jest zawsze złem, faul, choćby taktyczny, zawsze zasługuje na naganę. Nauczanie Papieża dotyczące problematyki autokracji i samorealizacji poprzez czyn, rozwinięte szeroko w encyklice *Laborem exercens* dotyczy również proklamacji aktywności sportowej i stanowi podwalinę nauki humanistycznej o sporcie i kulturze ciała. Zgodnie z przekazem Jana Pawła II, zadaniem sportu jest nie tyle osiąganie rekordów, medali, widowiska, pieniędzy czy sławy ile realizacji w jego ramach celów autokreacyjnych i twórczych w sferze psychicznej, społecznej i duchowej.

Na szczególne podkreślenie zasługuje dynamiczna działalność Jana Pawła II na rzecz przywrócenia i utrwalenia pokoju na świecie, przestrzeganie przez narody świata podstawowych praw człowieka, walka z ubóstwem, dążenie do szacunku i konsensusu między wielkimi, uniwersalistycznymi religiami świata, ukazanie właściwych relacji między wiarą i współczesną nauką, które znalazły swój wyraz w encyklice papieskiej *Fides et Ratio*.

Oto wybrane fragmenty z przemówień Jego Świątobliwości Ojca Świętego Jana Pawła II: „Wasze umiłowanie sportu jest budulcem ludzkiej solidarności, przyjaźni i dobrej woli między narodami. Niech ćwiczenia fizyczne będą częścią waszego poszukiwania wyższych wartości, które kształtują charakter i dają wam poczucie godności i sukcesu... W rozumieniu chrześcijańskim samo życie jest współzawodnictwem i zmaganiem o dobroć i świętość...

Dobrego sportowca cechować musi uczciwość wobec siebie i wobec innych, siła moralna bardziej i w większym stopniu niż siła fizyczna, wytrwałość, duch współpracy i poczucie społeczne, wspaniałomyślność, szlachetność, otwartość umysłu i serca, umiejętność dzielenia się... Sport powinien być postrzegany w dynamice służby... Jeżeli ma się na uwadze uczyłowiec, nie można nie dostrzec niezmiernie ważnego zadania ciągłej przemiany sportu w narzędzie podnoszenia człowieka do nadprzyrodzonej mety, do której został on powołany”.

Nauczanie Jana Pawła II świadczy o docenieniu sportu, który jest w potencji stania się doskonałym fragmentem rzeczywistości, mogącym być dla innych wzorem. Bowiem „każdy rodzaj sportu nosi w sobie bogate dziedzictwo wartości, które powinny być zawsze na porządku dziennym, by można je realizować; trenowanie odruchów, wyważone zaangażowanie własnych energii, kształtowanie woli, kontrola wrażliwości, przygotowanie metodyczne, wytrwałość, wytrzymałość, znoszenie trudów i niewygód, panowanie nad własnymi władzami, poczucie lojalności, umiejętność podporządkowania się zasadom, duch wyrzeczenia i solidarności, wierność zobowiązaniom, wspaniałomyślność wobec pokonanych, pokój ducha po porażce, cierpliwość wobec wszystkich... Jan Paweł II w swoim nauczaniu dokonał teologicznej rehabilitacji ludzkiego ciała oraz sportu, który już nie tylko posiada kulturowy sens, ale także najgłębszy sens teologiczny. Sens ten pozwala patrzeć na sport i oceniać go w perspektywie najwyższych wartości chrześcijańskich. Dlatego też sportowcom życzy, aby ich „sportowe zmagania” pomogły im „zmierzać ku najwyższemu celom”, do których ich „wzywają igrzyska życia”².

W konkluzji naszych rozważań stwierdzić należy, że DSW skupiające wielkie rzesze młodzieży wywierają znaczący wpływ na rozwój jej osobowości, światopogląd, wybór drogi życiowej, całowyciowy sukces lub porażkę. Doniosłe znaczenie dla prawidłowego rozwoju potencjału twórczego młodzieży jest wybór przez nią ideału stanowiącego wzór godny do naśladowania, pełen prawdy, mocy i światła. Dlatego jest sprawą nad wyraz istotną, aby tym **idolem**, stanowiącym źródło bezkrytycznego zachwyty **nie stał się nawet najwybitniejszy mistrz DSW, piosenkarz czy aktor, jakże często odbiegający daleko od autorytetu społecznego i etycznego**, ale

² Por.: Z. Dziubiński, *Jana Pawła II filozofia i teologia sportu* [w:] Dziubiński Z. [red.], *Społeczny wymiar sportu*, Warszawa 2003, s. 94–98.

autentyczni giganci duchowi, prawdziwi Nauczyciele Życia i Zwycięzcy w Walce ze Złem. Do tych Największych Zwycięzców zaliczyć należy Boga-Człowieka Jezusa Chrystusa, zaś wśród współczesnych; Ojca Świętego Jana Pawła II, błogosławioną Matkę Teresę z Kalkuty, błogosławionego Ojca Kolbe, Janusza Korczaka, który poświęcił życie, aby nie opuścić swych wychowanków prowadzonych na śmierć w komorze gazowej, Mahatmę Gandhiego, głodującego niemal do śmierci za swój naród czy Alberta Schweitzera, wirtuoza muzyki, oddającego wszystkie swe honoraria dla ratowania trędowatych w Lambarene, w Afryce. Bodaj żaden z wymienionych nie uprawiał DSW – jednakże Oni właśnie winni być stawiani za wzór młodym adeptom tej szlachetnej walki.

BIBLIOGRAFIA

1. Bednarski F. W. (1962), *Sport i wychowanie fizyczne w świetle etyki św. Tomasza z Akwinu*, Londyn.
2. Cyboran L. (1977), *Tajemnice Jogi*, Kielce.
3. Cynarski W. J. (2000), *W kierunku nowej, humanistycznej nauki o człowieku. Antropologia psychofizycznego postępu*, „IDO – Ruch dla Kultury”, Rzeszów, t. I.
4. Cynarski W. J. (2004), *Teoria i praktyka dalekowschodnich sztuk walki w perspektywie europejskiej*, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
5. Cynarski W. J. (2004), *Wilber i inni. Inspiracja duchowością Dalekiego Wschodu*, „Przegląd Religioznawczy”, nr 1 (211).
6. Cynarski W. J. (2005), *Problemy europejskiej cywilizacji a nowa, humanistyczna antropologia*, „Dydaktyka Literatury”, XXV, Zielona Góra.
7. Dziubiński Z. (2000), *Przesłanie Ojca Świętego Jana Pawła II do świata sportu* [w:] *Sport na przełomie tysięcy: szanse i nadzieje*, Warszawa.
8. Dziubiński Z. (2003), *Jana Pawła II filozofia i teologia sportu*, Salezjańska Organizacja Sportowa Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa.
9. Funakoshi G. (2002), *Karate-Do. Moje życie*, Bydgoszcz.
10. Gandhi M. K. (1973), *Autobiografia*, Warszawa.
11. Gnitecki J., Pasterniak W. (1993), *Wychowanie jako poszukiwanie wartości*, Gorzów Wlkp.
12. Jan Paweł II (1980), *Nauczanie papieskie*, Poznań–Warszawa.
13. Jan Paweł II (1984), *Międzynarodowy Jubileusz Sportowców*, Rzym.
14. Jan Paweł II (1988), *Wiara i kultura*, Rzym–Lublin.
15. Jan Paweł II (1998), *Fides et Ratio*, Kraków.
16. Jan Paweł II (2000), *Tryptyk Rzymski*, Kraków.
17. Jan Paweł II (2000), *Oblicze i dusza sportu*, Wystąpienie podczas Międzynarodowego Sympozjum z okazji Jubileuszu Sportowców roku 2000, Rzym.
18. Lee Bruce (2003), *Jeet Kune Do. Komentarze Bruce'a Lee na temat sztuk walki, Budo-Sport*, Warszawa.
19. Matuszyk A. (2002), *Eseje o doznaniach sportowych* [w:] Dziubiński Z. [red.], *Antropologia sportu*, Warszawa.
20. Oyama M. (1979), *The Kyokushin Way*, Tokyo.
21. Pasterniak W. (2004), *Edukacja przez zrozumienie*, „IDO – Ruch dla Kultury”, Rzeszów, t. IV.
22. Sahaj T. (2004), *Współczesny sport. Kryzys czy nowa jakość?* [w:] Dziubiński Z. [red.], *Edukacja poprzez sport*, Warszawa.
23. Szyszko-Bohusz A. (1996), *Nieśmiertelność genetyczna. Czy dziedziczymy świadomość?*, Kraków.
24. Szyszko-Bohusz A. (2001), *Etyka adeptów sztuki walk wschodnich w epoce cywilizacji naukowo-technicznej*, „IDO – Ruch dla Kultury”, Rzeszów, t. II.
25. Szyszko-Bohusz A. (2003), *Spółeczny wymiar sportu w świetle Pedagogiki Holistycznej* [w:] Dziubiński Z. [red.], *Spółeczny wymiar sportu*, Warszawa.
26. Szyszko-Bohusz A. (2003), *Teoria Nieśmiertelności Genetycznej w relacji do Pedagogiki Holistycznej oraz Dalekowschodnich Sztuk Walki* [w:] Cynarski W. J. i Obodyński K. [red.], *Humanistyczna teoria sztuk i sportów walki – koncepcje i problemy*, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
27. Szyszko-Bohusz A. (2004), *Edukacja przez sport w epoce cywilizacji naukowo-technicznej jako przeciwdziałanie totalnemu zagrożeniu przetrwania ludzkości* [w:] Dziubiński Z. [red.], *Edukacja poprzez sport*, Warszawa.
28. Szyszko-Bohusz A. (2004), *Kształcenie kadr kultury fizycznej a Pedagogika Holistyczna*, „IDO – Ruch dla Kultury”, Rzeszów, t. IV.
29. Woroniecki J. (1987), *Katolicka etyka wychowawcza*, Lublin.
30. Wójciak T. (2004), *Edukacja przez sport w ujęciu teologii moralnej* [w:] Dziubiński Z. [red.], *Edukacja poprzez sport*, Warszawa.

Key words: John Paul II, ethics, martial arts

SUMMARY

The creative activity of late John Paul II embraces all fundamental spheres of the human activity – spiritual, theological, but also social, scientific, economics, political, pedagogical as well as the field of sport. John Paul II stimulated the necessity of constant **fight** against all manifestation of evil, violation, exploitation, demoralization, aggression, malevolent. John Paul II claimed importance of constant perfection of all spheres of the human personality – spiritual, emotional, intellectual – but also importance of the strength and endurance of the body – “The Home of Holy Spirit”. Therefore Person and teaching of John Paul II deeply harmonies with the fundamental principles of the Eastern philosophy as well as the cardinal maximizes of the Far-Eastern Martial Arts.